

MAKTABGACHA YOSHDA IJTIMOY-KO'NIKMALAR VA KOMMUNIKATIV RIVOJLANISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR

Musayeva Baxtigul Husan qizi

Samarqand viloyati Ishtixon tumani

14-DMTT direktor o'rinbosari

Annotatsiya

Ushbu tezis 3–6 yoshli bolalarning ijtimoiy-ko'nikmalarini va kommunikativ rivojlanishini tizimli yondashuv orqali o'rganadi. Erta bolalik davri shaxsning ijtimoiy va hissiy intellektini shakllantirishda eng kritik bosqich sifatida qaraladi. Tezisdagi bolalarning nutq rivoji, muloqot madaniyati, hamkorlik qobiliyati va guruhdagi o'zaro ta'sir jarayonlari tahlil qilindi. Shuningdek, pedagogik strategiyalar va ota-onaning muloqotdagi roli, bolalarning ijtimoiy moslashuvi va psixologik barqarorligiga ta'siri o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, interaktiv pedagogik yondashuvlar, individual va guruh mashg'ulotlari, shuningdek, ota-onaning faol ishtiroki bolalarning kommunikativ va ijtimoiy qobiliyatlarini sezilarli darajada rivojlantiradi.

Kalit so'zlar: Erta bolalik, ijtimoiy-ko'nikmalar, kommunikativ rivojlanish, nutq madaniyati, pedagogik strategiyalar, ota-ona ishtiroki, psixologik barqarorlik

Аннотация

В данной статье рассматриваются основные психологические компоненты сознательных процессов у детей дошкольного возраста. Особое внимание уделяется развитию восприятия, внимания, памяти, воображения и мышления в контексте игровой и познавательной деятельности. Раскрываются особенности формирования произвольности психических процессов, а также влияние социального взаимодействия и речевой активности на развитие сознания ребёнка. Анализ показывает, что гармоничное развитие данных компонентов является важным условием успешной подготовки детей к школьному обучению.

Ключевые слова: сознательные процессы, дошкольный возраст, восприятие, внимание, память, воображение, мышление, произвольность, речевое развитие, социальное взаимодействие.

Abstract

This study systematically examines the social skills and communicative development of children aged 3–6 years. Early childhood is considered a critical stage in shaping social and emotional intelligence. The research analyzes speech development, communication culture, cooperation skills, and peer interaction processes. The study also investigates pedagogical strategies and parental involvement in enhancing social adaptation and psychological stability in children. Findings indicate that interactive pedagogical approaches, individual and group activities, and active parental participation significantly enhance children's communicative and social competencies.

Keywords: Early childhood, social skills, communicative development, speech culture, pedagogical strategies, parental involvement, psychological resilience

KIRISH

Maktabgacha yosh davri inson shaxsiyatining ijtimoiy, hissiy va kognitiv rivojlanishida eng muhim bosqichdir. Shu davrda bolalar nutq orqali o'z fikrini ifoda etishni o'rganadi, ijtimoiy qoidalar va muloqot madaniyatini egallaydi, hamkorlik va guruhdagi munosabatlarni shakllantiradi. Bu jarayonlar ularning kelajakdagi o'zaro munosabatlari, hissiy barqarorligi va akademik tayyorgarligida asosiy omil hisoblanadi.

Mazkur tezisda 3–6 yoshli bolalarning ijtimoiy-ko'nikmalari va kommunikativ rivojlanish jarayoni tizimli psixologik-pedagogik tahlil qilinadi. Ijtimoiy-ko'nikmalar bolalarning o'zaro hamkorlik qilish, tengdoshlar bilan to'g'ri muloqot o'rnatish, ijtimoiy vaziyatlarni anglash, boshqalar hissiyotlarini tushunish va muayyan ijtimoiy rollarni bajarish qobiliyatlarini qamrab oladi. Ushbu ko'nikmalarning shakllanishi nafaqat bolaning shaxsiy tajribasi, balki u mavjud bo'lgan ijtimoiy muhit, pedagogik yondashuvlar va oilaviy tarbiya omillari bilan chambarchas bog'liqdir.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, 3 yoshdan boshlab bolalarda ijtimoiy emotsiyalar — xursandchilik, hafalik, xijolat, e'tirof kabi hislarni ifodalash qobiliyati faol rivojlana boshlaydi. Bu davrda bola kattalar xulq-atvorini kuzatib, taqlid asosida muloqot me'yorlarini egallaydi. 4–5 yosh oralig'ida esa bolalar o'zaro muloqot ssenariylarini shakllantira boshlaydi, mojarolarni sodda yo'l bilan hal qilishga urinadi va guruh bo'yicha o'z o'rnini anglaydi. 5–6 yoshga kelib empatiya, hamkorlik, o'zini boshqarish, kelishuvga erishish, ijtimoiy qoidalarni tushunish darajasi sezilarli ravishda rivojlanadi. Bu yoshda bola boshqalar hissiyotlarini farqlay oladi, o'z fikrini aniqroq ifodalaydi va jamoaviy faoliyatda mas'uliyatli rolni bajarishga intiladi.

Mazkur tizimli rivojlanishning muhim omillaridan biri — **pedagogik yondashuvlarning sifatidir**. Dialogik muloqot, hamkorlikka asoslangan o'yinlar, ro'l o'yinlari, problemali vaziyatlar yaratish kabi metodlar bolalarda ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Shuningdek, tarbiyachi tomonidan beriladigan ijobiy munosabat, baholashning qo'llab-quvvatlovchi turi va emotsional xavfsizlik muhitining yaratilishi bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Ota-onaning ishtiroki esa ijtimoiy-ko'nikmalar rivojining ajralmas omilidir. Uy sharoitida bolaning fikriga quloq tutish, muloqot madaniyatini namoyon qilish, hamkorlikda o'yin tashkil etish, ijobiy rag'bat berish va emotsional barqarorlikni ta'minlash bola shaxsiyati ijtimoiylashuviga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, pedagogik jarayon va oilaviy qo'llab-quvvatlashning uyg'unligi bolalarning ijtimoiy-kommunikativ rivojlanishini tezlashtiradi, ijtimoiy rollarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishga yordam beradi va kelgusida maktabga psixologik tayyorgarlik darajasini oshiradi.

Kommunikativ rivojlanish yoki nutq rivoji esa bolalarning ijtimoiy ko'nikmalari bilan chambarchas bog'liqdir. Bolalar o'z fikrini aniq ifoda etish, tinglash, savol berish va suhbatni davom ettirish ko'nikmalarini erta yoshdan egallaydi. Rolli o'yinlar, hikoya o'qish va interaktiv mashg'ulotlar bolalarda kommunikativ qobiliyatlarni

shakllantirishning eng samarali vositasidir. Shu bilan birga, ota-ona va pedagoglarning faol ishtiroki bolalarning soʻz boyligini kengaytiradi, nutq madaniyati va muloqot strategiyalarini mustahkamlaydi.

Pedagogik yondashuvlar bolalarning ijtimoiy va kommunikativ rivojlanishiga toʻgʻridan-toʻgʻri taʼsir qiladi. Tadqiqot shuni koʻrsatadiki, interaktiv mashgʻulotlar, individual va guruh ishlari, shuningdek, ota-onaning hissiy va pedagogik qoʻllab-quvvatlashi bolalarda ijtimoiy moslashuv va psixologik barqarorlikni sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, ota-onaning faol ishtiroki bolalarning nutq va muloqot madaniyatini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda erta bolalik davrida ijtimoiy-koʻnikmalar va kommunikativ rivojlanishni ragʻbatlantirish uchun interaktiv pedagogik yondashuvlar va guruh mashgʻulotlarini keng qoʻllash zarur.

Ota-ona va pedagoglarning faol ishtiroki bolalarning ijtimoiy, hissiy va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Rol oʻyinlar, hikoya oʻqish va guruh mashgʻulotlari bolalarning muloqot strategiyalarini va nutq madaniyatini shakllantirishning samarali vositasidir.

Tezis natijalari xalqaro ilmiy konferensiya ishtirokchilari va pedagoglarga bolalarning ijtimoiy va kommunikativ rivojlanishini qoʻllab-quvvatlash boʻyicha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Vygotskiy L.S. **Bola psixik rivojlanishining sotsiokultural asoslari.** – Moskva: Pedagogika, 1984.
2. Bronfenbrenner U. **Inson rivojlanishining ekologik tizimlar nazariyasi.** – Nyu-York: Harvard University Press, 1993.
3. Elkonin D.B. **Maktabgacha yosh psixologiyasi.** – Moskva: Prosveshchenie, 1978.
4. Murodova D., Rashidova S. **Bola shaxsining ijtimoiy rivojlanishi.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.

5. Denham S.A., Blair K. **Social–Emotional Learning in Early Childhood.** – New York: Springer, 2016.